

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи доктории Наимзода Қудратулло Қаҳор дар мавзуи «Шавкати Бухорӣ ва мақоми ӯ дар адабиёти форс-тоҷик» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси— 10.01.00 - Адабиётшиносӣ (10.01.01 - Адабиёти тоҷик, равобити адабӣ)

Рисолаи муҳаққиқ Наимзода Қудратулло Қаҳор ба яке аз масъалаҳои муҳими илми адабиётшиносӣ – таҳқиқи рӯзгору осори бузургтарин суҳанвари садаи XVII форсу тоҷик Муҳаммад Иҳсоқ Шавкати Бухорӣ бахшида шудааст, ки омӯзиши масъалаи мазкур барои дақиқан муайян намудани паҳлуҳои норавшани аҳволу осори барҷомондаи шоир ва дигар суҳанпардозони ин аҳд аҳамияти вижа дорад. Дар ин таҳқиқот ба омӯзиши масъалаҳои тарҷумаи ҳол, таъини осори адабӣ, мундариҷаи ғоявии эҷодиёти шоир, тавсифи нусхаҳои он, сабку услуб ва шеваи баёни Шавкат диққати махсус дода шуда, муҳаққиқ ба таври нисбатан пурраву муфасссалтаре санҷидани онро вазифаи асосии худ донистаст.

Бояд қайд кард, ки мавзуи рисолаи илмӣ ҳамаҷаҳаф таҳқиқ шуда, ба мундариҷаи рисола қомилан мувофиқат дорад. Автореферати диссертатсия таҳқиқи мавзӯ ва хулосаҳои илмӣ онро ба андозаи зарурӣ инъикос намудааст. Хулоса ва натиҷагирӣҳои таҳқиқоти рисола дар мақолаҳои бачопрасида ва фишурдаи суҳанронӣҳое, ки муҳаққиқ дар конференсияҳои илмӣ аз рӯи мавзуи диссертатсия кардааст, ҷой дода шудаанд.

Муаллиф таркиби рисоларо, ки барои амалисозии таҳқиқот мусоидат намудаанд, мантиқан пайи ҳам баррасӣ намуда, дар асоси таҳлили амиқи мавзӯ хулосаҳои муҳимму зарурии илмӣ баровардааст.

Аҳамияти мавзуи таҳқиқ дар он аст, ки ашъори ба меросмондаи Шавкати Бухорӣ, махсусан ғазалиёти ӯ, бо мазмунсозиву маънигузорӣ, тасвирпардозӣ ва таҳаввули маъноии вожагон дар коргоҳи эҷодии шоир фарогири муҳимтарин мавзӯҳои иҷтимоӣ ва фарҳангиву ахлоқӣ буда,

дар назми асри XVII форсу тоҷик мавқеи воло ва бузургеро соҳиб мебошанд. Ин ашъор аз назари бадеият ва сабку наҳваи баён дорои вижагиҳои махсусанд.

Бояд афзуд, ки ҳарчанд дар адабиётшиносии ҷаҳон мақолаву таҳқиқоти зиёди илмӣ доир ба рӯзгору осори Шавкат рӯи кор омадаанд, вале то ба имрӯз пажӯҳиши алоҳидаи комил дар масъалаи омӯзиши ҳаёт ва фаъолияти эҷодии шоир анҷом напазируфтааст. Бинобар ин, метавон гуфт, ки дар ин таҳқиқот нақши Шавкати Бухорӣ дар рушду такомули адабиёт, алалхусус ғазали форсӣ тоҷикии асрҳои XVII-XIX, бори нахуст мавриди баррасии мукаммалу муфасссали илмӣ қарор дода шудааст.

Мувофиқ ба ҳадаф ва вазифаҳои тадқиқ дар диссертатсия рӯзгору осор, анвои адабӣ, мазмун ва мундариҷаи ғоявии ашъори шоир баррасӣ гардида, дар ин замина ҷойгоҳи шоирии Шавкат дар ташаккул ва такомули адабиёти форс-тоҷики асри XVII таъйин карда шудааст.

Объекти таҳқиқи рисола осори манзуми Шавкати Бухорӣ мебошад, ки дар нусхаҳои чопӣ ва дастнависҳои девони шоир фароҳам омада, дар ин замина мақоми мавзӯҳои иҷтимоӣ дар эҷодиёти шоир муайян карда шудааст.

Навоварихои рисола дар таҳқиқи ин масъала дар он зохир мешаванд, ки бори нахуст дар адабиётшиносии тоҷик масъалаҳои рӯзгор ва махсусияти осори Шавкати Бухорӣ ба риштаи таҳқиқи густардаи илмӣ кашида шуда, дар ин замина мақоми ӯ дар адабиёти форс-тоҷик муайян карда шудааст. Ҳамзамон, бори аввал фаъолияти эҷодии Шавкат, махсусияти жанрии осори манзум, сабку услуб ва бадеияти ашъори ӯ мавриди таҳқиқи фарогири илмӣ қарор дода шудааст.

Аҳамияти назарии рисола дар он аст, ки дар диссертатсия ба воситаи таҳлили мавзӯи мушаххас қонунмандии ташаккули адабиёт дар марҳалаи муайяни таърихӣ муайян карда мешаванд. Диссертатсия аз аҳамияти амалӣ низ орӣ нест, зеро натиҷа ва хулосаҳои онро дар таълифи китобҳои таърихи адабиёт, китобҳои дарсӣ, дастурҳои таълимӣ,

хондани лексияҳо барои донишҷӯён, курсҳои махсус ва семинарҳо аз шеърӣ сабки ҳиндӣ метавон истифода кард.

Рисола асоси методологии мустаҳкам дошта, дар заминаи назарияи донишмандони ватанӣ бурунмарзӣ таълиф шудааст.

Масъалаҳои асосии барои ҳимоя пешниҳодшаванда дар диссертатсия, ки аз муқаддима, 5 боб, 26 ҷаслу 9 зерҷасл, хулоса ва китобнома фароҳам омадааст, таҳлилу баррасии ҳудро ёфтаанд. Хулосаи таҳқиқот дар 25 банд ҷамъбаст гардидааст, ки далели муваффақона ҳал шудани мавзӯи таҳқиқ мебошад.

Бо вуҷуди он ки диссертатсия дар доираи талаботи зарурии таҳқиқ анҷом дода шудааст, аммо эродҳоро низ бояд ироа дошт, ки барои беҳбуди он хидмат хоҳанд кард:

1. Боби 2-и рисола “Вижагии жанрии девони Шавкат” номгузорӣ шуда, дар он анвои адабии таркиби девони шоир баррасӣ шудааст. Муҳаққиқ ин баррасиро аз қасида шуруъ кардааст, ҳубтар мебуд, аз ғазал оғоз кунад, зеро теъдоди ғазал дар ашъори шоир нуфузи бештар дорад.

2. Барои жанри рубоӣ, ки дар ашъори шоир миқдоран хеле каманд, дар боби 2-и рисола ҷудо кардани ҷасли алоҳида шарт нест.

3. Дар фишурдаи рисола муҳаққиқ барои тақвияти фикрҳо хеле кам мисол меорад. Масалан, барои нишон додани маҳорати калимасозии шоир намунаҳои зиёдеро метавон мисол овард.

Эродҳое, ки гирифта шуданд, аксаран ҷузъӣ буда, аҳамияти илмӣ рисоларо ба ҳеҷ ваҷҳ кам намеkunанд ва бештар моҳияти тавсиявӣ доранд.

Хулосаҳои диссертатсия дар 21 мақолаи бачопрасида дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин, 8 мақолаи дигари дар маҷмуаи мақолаҳои конференсияҳои илмӣ батабърасида инъикос ёфтаанд. Автореферат ва мақолаҳои илмӣ унвонҷӯ муҳтавои диссертатсияро ба таври комил фаро мегиранд.

Аз ин ҷиҳат, рисолаи доктории Наимзода Қудратулло Қаҳор дар мавзуи «Шавкати Бухорӣ ва мақоми ӯ дар адабиёти форс-тоҷик» ҳамчун тадқиқоти анҷомёфта, комилан ба талабот ва меъёрҳои рисолаи докторӣ мувофиқ ва бахшу қисматҳои он ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.00 - Адабиётшиносӣ (10.01.01 - Адабиёти тоҷик, равобити адабӣ) мебошад.

Муқарриз:

Доктори илмҳои филологӣ, профессор,

мудири кафедраи забони тоҷикӣ

Донишгоҳи давлатии Данғара

Саичаъфаров О.Ш.

23.02.2026.

Имзои О.Ш. Саидҷаъфаровро тасдиқ менамоям.

Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсус

Донишгоҳи давлатии Данғара

Тоирзода С.

